

V., nas de picior,
O ajuns zăviț de joc
Și când joacă câte-o sârbă
Te apucă mare scârbă.
Colecția GEORGETA MARIA IUGA, Săliștea de Sus, 1984.

Strigături

197

Tot mă mir de omu mic
Cum se-ndeasă ca un ic
Că io-s mare cât un nap -
Nu mă bag unde nu-ncap.

198

Nu mă călca pe opinci
Că-oi zice să le mânânci,
Nu mă călca pe obiele
C-oi zice să fii ca ele.

199

Chiuiește și tu, măi,
Nu sta cu grumajii tăi
Largi ca și cioarecii mei!

200

-Chiuiește și tu, fată,
Nu sta cu gura căscată!
- Chiui-o-aș și io, bade,
Da' mie nu mi se cade!
Colecția MIRCEA MARCEL LUPO, Ulmeni

201

Stau în loc și mă gândesc
Că cine ne iuiesc:
Buruiana, loboda,
Ciufu și batjocura.

202

Cine joacă și nu strigă
Are-n gură mămăligă

MICHELE BARDOUT

Solstițiul de vară

Din timpuri străvechi, solstițiul de vară reprezintă, pentru popoarele din latitudinea noastră, un eveniment de o importanță extremă. Cea mai lungă zi a anului, iluminată de acest soare care ne binecuvintează cu prezența sa durabilă, trebuie să fie trăită și celebrată până la capăt, cu bucurie. Este remarcabil faptul că tradițiile solstițiale sunt cu atât mai dezvoltate, cu cât lumina naturală este mai rară. În țările soarelui de la mieznoapte, unde ore întregi astrul oscilează la orizont între crepuscul și auroră, locuitorii se dedau, zi și noapte, la neîntrerupte dansuri, iar cântecele lor de bucurie aclamă triumful fantastic al luminii. Oricare ar fi ea, sărbătoarea solstițiului este marcată prin focuri: focul enorm de cărbuni aprinși evocă, de Sf. Ioan, arșița verii, iar modestele lumânări aprinse de Crăciun, la solstițiul de iarnă, trebuie să incite astrul să reia traseul său ascendent. Dacă sărbătoarea Nașterii este comemorată în cadrul intim al familiei, în dulcea căldură a căminului, sărbătoarea Sf. Ioan, din contră, se desfășoară în aer liber, în plină natură. Ea adună mulțimea și reunește clasele sociale. Odinioară, acesta era un moment emoționant, când, în jurul focului se reuneau în același entuziasm nobil, muncitori și aristocrați.

Sărbătorile solstițiului, răspunzând unei nevoi aproape instinctuale a populației, erau atât de puternic înrădăcinate în spiritul popular, încât Biserica, luptând împotriva abuzurilor și a libertinajelor, a trebuit să admită existența acestor rituri străvechi. Și, mai degrabă decât să comită eroarea de a le aboli, a favorizat conversiunea lor. Nu e o întâmplare faptul că solstițiile sunt marcate de aceste mari figuri ale creștinătății, care sunt cei doi sfinți: Ioan, 24 iunie este ziua dedicată Sf. Ioan-Botezătorul, pe când la celălalt pol solstițial, 27 decembrie, se cinstește Sf. Ioan Evanghelistul.

Făclii de Sânziene la Vișeu de Jos, 1999 - după filmări de IOAN MEDAN

Funcția simbolică a Botezătorului corespunde, de asemenea, în mod tulburător, și motivației sărbătorii solare. Inversia generată de solstiții pare a fi evocată în Evanghelia Sf. Ioan. Botezătorul este prezent ca precursor al lui Christos și este specificat faptul că cel din urmă trebuie să crească, pe când primul trebuie să scadă. Nu este oare o aluzie la durata nopții, care, de acum, se lungește progresiv până când ajunge la maximum chiar în data nașterii lui Isus? Nu mai puțin curioasă este aluzia lui Ioan Botezătorul însuși: „Eu vă botez cu apă, dar cel care vine după mine vă va boteza cu foc.”

Apa și focul, cele două elemente naturale citate în textele sacre, sunt tocmai cele asupra cărora se opresc ceremoniile solstițiale.

Roua de Sfântul Ioan

Dacă aprinderea focurilor este relativ bine perpetuată până în zilele noastre în tradiția alsaciană, nu același lucru s-a întâmplat și cu riturile care privesc apa. Totuși, prin mărturiile care ne-au fost transmise de scriitorii Renașterii, știm cât de mult era îndrăgită în epocă îmbăierea în seara de Sf. Ioan. Unii rămăneau în apă, chiar toată noaptea, sperând să-și elibereze corpul de toate impuritățile. Li se dădea

Încârligate,
Îmbârligate,

Pe vârș de deal lăsate.

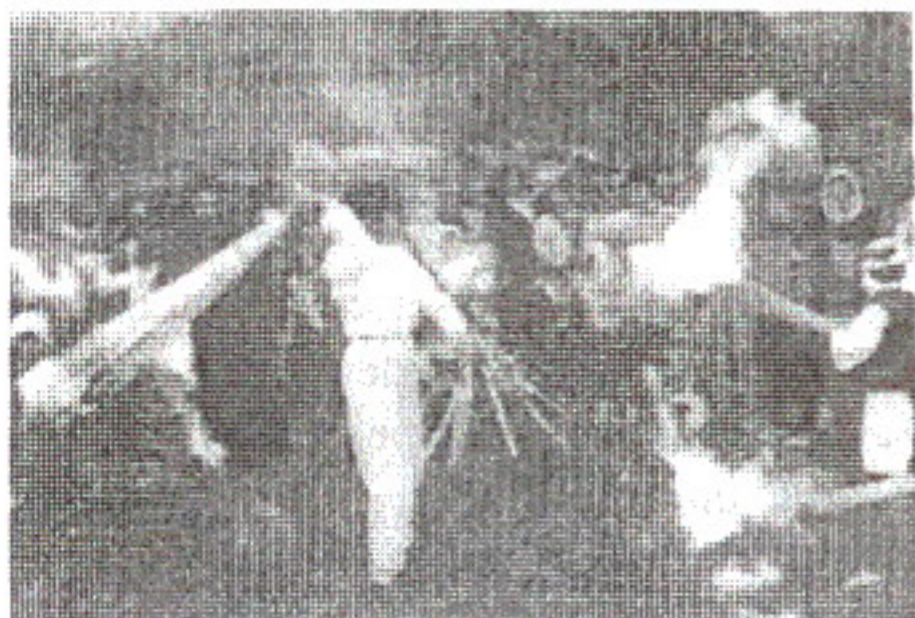
(Cornel)

Colecția ȘTEFAN CĂMĂRAȘU, Larga, 1981

acestor ședințe prelungite numele poetic de „baie de dragoste” (Minnebad). În germana veche, termenul *Minne* exprimă ideea de dragoste spirituală într-un sens care se apropie de „caritatea” creștină, dar desemnează mai ales iubirea curtenitoare. Fără îndoială, era o obișnuință să faci curte acestor zeițe ale apelor, a căror nuditate, mângâiată de razele lunii apărea celor care se îmbăiau și mai încântătoare.

La băile Nieberbonn (Les bains), o stațiune de tratament renumită încă de pe vremea romanilor, se întâlneau de Sf. Ioan locuitori din toată Alsacia de Jos. Așezămintele băii erau pline de lume, iar particularii înșiși primeau pacienți (des curistes) care nu ieșeau din ciuberele lor înainte de a fi petrecut acolo două - trei zile; o activitate intensă se desfășura în fiecare casă, unde nu înceta să se încălzească apa și să se pregătească mâncăruri pe care, cei care se îmbăiau, le gustau scufundați până la bărbie în fântânile lor de întinerire.

La începutul secolului XX se mai credea încă în puterea purificatoare a apei solstițiale. Sătențele mergeau să culeagă „roua de Sf. Ioan”, care nu era de fapt nimic altceva decât apa scoasă din puț în seara de 24 iunie, între ora 11 și miezul nopții. Prin credința populară se atribuia acestei băuturi virtuți esențiale: era suficientă absorbirea unui pahar pentru a purifica și a tonifia organismul. Tinerii țărânci, mergeau pe câmpii, la răsăritul soarelui, pentru a face în iarba umedă a dimineții „băi de rouă”: tandru omagiu adus naturii, de la care ele așteptau în schimb darul unei incomparabile frumuseți. În alte locuri, se mulțumeau să meargă desculți prin roua scânteietoare, căci aceasta se presupunea că extrage din corp tot răul și toată vătămarea.

Făclii de Sânziene la Vișeu de Jos, 1999 - după filmări de IOAN MEDAN

Tunurile de foc

Spre deosebire de riturile acvatice, focurile de Sf. Ioan (Kanzdifer) s-au păstrat în special în localitățile situate pe primele versante montane și în văile vosgeniene. Acolo putem să ne bucurăm de un spectacol fabulos. Alegând un loc de unde privirea poate îmbrățișa toată valea, se pot vedea apărând, una câte una, lumini roșii crescânde, răspândite pe dealuri, asemeni unor rubine pe care un vrăjitor le-ar fi pus pe sumbra pelerină a munților. Spre deosebire de rugurile de la câmpie sau din zona de deal, care nu sunt decât grămezi informale, construite din tot felul de deșeuri de lemn, de unelte folosite, stâlpi vechi, coșuri stricate, rugurile de pe văile munților reprezintă un motiv de mândrie al constructorilor. Denumite *chavandes*, în graiul vosgian, *fachal* în dialectul alsacian, aceste turnuri gigantice sunt edificate de către recruți.

Fiind o muncă exaltantă, tinerii se întâlnesc în ședințe preparatoare cu câteva luni înainte de Sf. Ioan. Pe la jumătatea postului, ei fac o primă ieșire în pădure, însoțiți de pădurar, care le va arăta atunci copacii care vor fi tăiați. Apoi, în fiecare sâmbătă, vor veni la lucru, căci această bucurie de o singură noapte presupune ore și ore de muncă. Recruții vor curăți ramurile nefolositoare cu forța brațelor lor, cu sudoarea frunților lor, vor transforma în cherestea cojile, vor numerota trunchiurile și vor monta rugul. Ridicat de obicei în jurul unui brad central, turnul se subțiază progresiv spre vârf. Buștenii, solid fixați unii peste alții cu ajutorul unor cuie groase și a unor cârlige metalice, sunt trecuți din mână în mână, atâta timp cât se lucrează la bază. Dar, odată depășită înălțimea de doi metri, trebuie ridicați cu ajutorul unor corzi înnodate la cele două extremități, făcându-le să lunece pe două

Siecare om are o păsărică,
Da' să nu uiți că eu am un stol.

Colecția ION RAD, Călinești

Și se teme că se-neacă
Dacă a strîga o dată.

203

Iată-mă că și io viu -
Numa m-am sculat târziu;
Numa-atâta-am zăbovit
Până ce m-am ruminat.

De la Veronica Buga, Stremț, 66 ani, 1974.

204

Zis-o lelea că mi-a da
Oarece de o-i juca;
Pune oariceaua jos
Că te-oi juca bucuros.

Colecția PETRICĂ SCĂUNAȘU
De la Floare Cozma, Stremț, 65 ani, 1974.

205

Sus, pe muntele de piatră,
Un băiat judecă-o fată;
Judecata i-i făcută:

O ié-n brață ș-o sărută.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus
De la Ioana Lăzăroi, 12 ani, 1968.

206

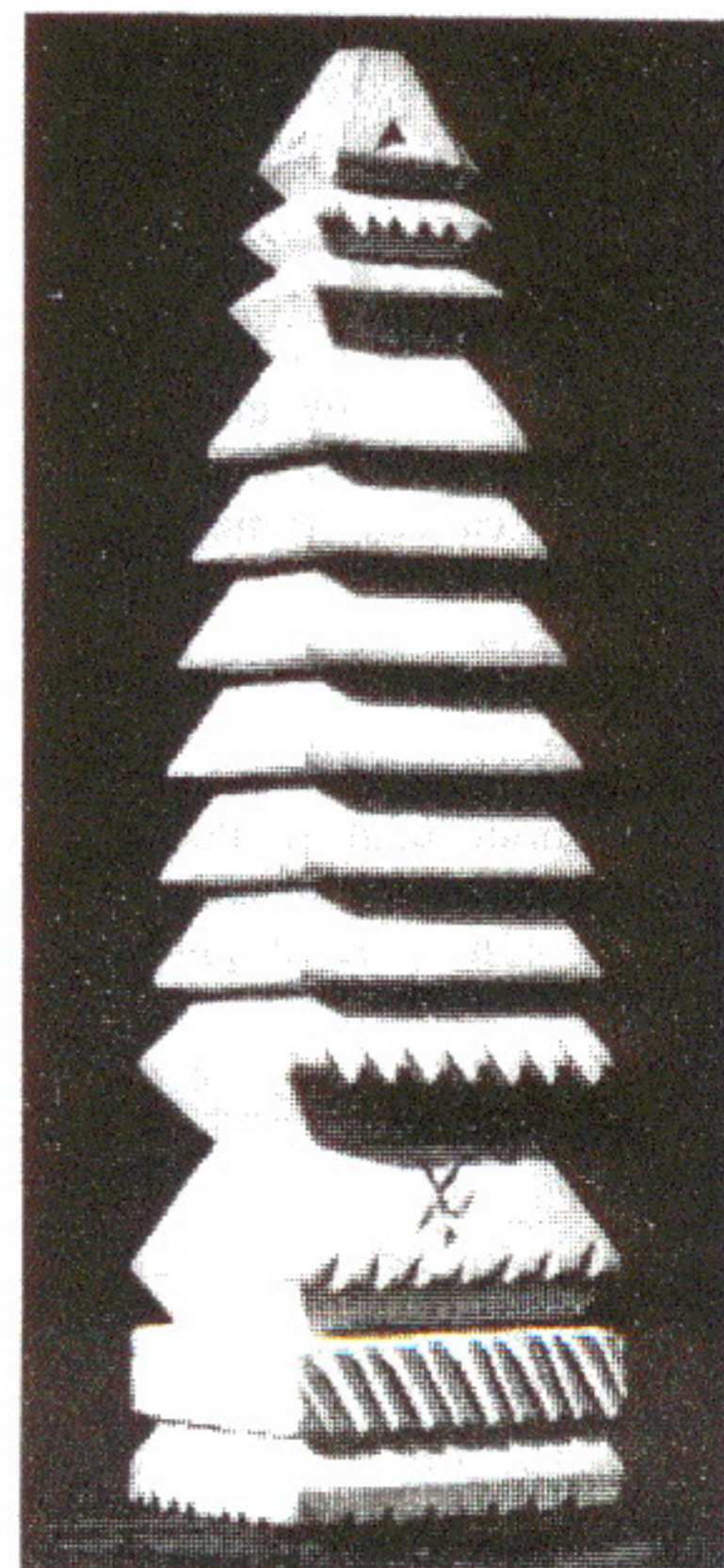
Primit-am o veste-asară
Că mândra-i bolnavă iară;
De i-i boala de la mine
Dumnezău s-o facă bine,
De i-i boala de la altu
Să moară, s-o ducă dracu.

De la Florica Horincar, Orjița, 46 ani, 1974.

207

Joacă, măi, pe lelea but
Că ș-asară te-o umplut
De curechi verde tăiat,
De mălai neoloiat.

De la Florica Horincar, Orjița, 46 ani, 1974.

208

De-nsurat m-aș însura,
Hădă tare n-aș lua,
Cea frumoasă nu-mi pre place
Că pre mulți șogori îmi face.

De la Maria Branu, Sâlsig, 23 ani, 1974.

209

Vai de mine, mândră ești
Numa când te ruminești,
Dar când ești neruminită
Îț spun drept că ești urâtă.

210

Joacă-o pe nana bine
Să ție sama de tine
Să nu zică mâni-alaltă
C-o jucat cu-o oală spartă,
Să nu zică mai apoi
C-o jucat c-un măturoi.

211

Ce să fac io dacă-s hădă -
Nu mă pot lega de grindă,
Da' noroc că-s cam drăcoasă
Și trăiesc ca cea frumoasă.

De la Rujica Pop, Sâlsig, 64 ani, 1974.

212

Asta fată bine-mi place,
P'ângă mine cum se-ntoarce
Că se-ntoarce pe măsură -
Țuce-o pruncu tatii-n gură.

De la Iuliana Vlaica, Oarța de Jos, 34 ani, 1973.

213

Du-te-acasă tu clințită
Că ți-i vatra nelipită,
Du-te și ți o lipește
Ș-apoi hai și te clințește.

Colecția PETRICĂ SCĂUNAȘU

De la Ana Astalâș, Oarța de Sus, 34 ani, 1974.

bârne dispuse în plan înclinat. Turnul, larg de trei – patru metri la bază, atinge uneori până la 28 m înălțime.

Sosește și ziua de 24 iunie. În timp ce ziua se stinge încet, recruții aprind mai întâi două focuri anunțând satului începutul festivităților. Se termină degrabă ultimele treburi ale zilei și lumea se grăbește spre munte, căci marele turn este deja cuprins de flăcări. Recruții saltă și se agită în jurul capodoperei lor ca și cum ar reclama-o pentru ultima oară înainte de a se mistui. Dar căldura toridă degajată de rug devine repede insuportabilă. Siluetele negre care gesticulează în fundalul incendiat se îndepărtează din ce în ce. Acum, întreaga mulțime urmărește de departe evoluția flăcării, cu ochii ațintiți asupra rugului, urmărind înălțarea focului sacru. Deodată, flacăra sălbatică se lansează în asalt asupra vârfului și îi smulge un crescendo de trosnituri și sforăituri vulcanice. Dintr-o dată, într-un trosnet demential, turnul colosal se prăbușește, propulsând în noapte miriade de scânteii. E un spectacol halucinant care se oferă miilor de perechi de ochi fascinați.

În mijlocul asistenței tensiunea se diminuează. Zarva mulțimii care-și murmura comentariile ca o rugăciune, lasă brusc loc unui amețitor concert în care vocile și râsetele se amestecă. Se exprimă uimirea, se interpelează vecinii și prietenii. Târziu în noapte, munții vor mai trimite încă ecoul acestor zgomote insolite. Apoi, fiecare va coborî în vale, cu ochii strălucind, fața colorată de flăcări, presărând ici-colo, printre umbrele arborilor, ultimele lumini rubinii ale focului muribund.

Odinioară, văcarii aveau obiceiul ca, în ziua următoare petrecerii, să-și treacă turmele prin cenușa caldă încă a rugului, pentru a le feri de boli, de epidemii sau alte atacuri ale spiritelor nefaste.

Arderea celor trei brazii

Cel mai original dintre focurile solstițiare este fără îndoială cel din Thann, unde municipalitatea organizează în fiecare an arderea celor trei brazii

(S'Tanneverbanne). Cel mai extraordinar este faptul că sărbătoarea se desfășoară în interiorul comunității într-o mică piață: la umbra frumoasei biserici gotice, care-și înalță spre cer clopotnița ajurată (dantelată). Într-adevăr, dacă arderea este pur și simplu un eveniment solstițial, ea nu este totuși o sărbătoare a Sf. Ioan. Ea comemorează în realitate miraculoasa întemeiere a satului Thann, grație donației moaștelor Sf. Thibeaut.

Legendă sau anecdotă istorică, totuși este cert un lucru, acest pios episcop de Gubbio, Italia, își simți într-o zi sfârșitul aproape. Era în 1161. Își chemă fidelul discipol pentru a-i lăsa moștenire inelul episcopal, singurul bun pe care-l poseda. Apoi, își dădu ultima suflare. Însă, de îndată ce servitorul dori să scoată inelul, se desprinse întreg degetul de corpul stăpânului său. Îl privi și fără să se mai

Shuji Kondo: Mătușa Mărie a lu' Vasile-ai Călinii, Poienile Izei

*Pe la pod de împărat
Trec caii împăratului*

*Și le taie capurile
Și le schimbă numele.*

(Grăunțele)

D. Iuga: Ridicarea porții la meșterul Pătru Godja - Pupăză, Valea Stejarului, 2000

îngrijoreze, îl strecură în scobitura toiagului său de pelerin și apucă drumul spre satul său natal. Astfel, pașii îl conduseră spre Alsacia. Într-o seară, simțindu-se obosit, decise să se odihnească la poalele unui brad falnic, nu departe de castelul d'Engelsbourg. A doua zi, când voi să-și urmeze calea, constată cu stupeoare că nu putea să-și smulgă toiagul de pe sol: prinsese rădăcini! Cu toate acestea, contele de Ferrette văzuse de la înălțimea donjonului său trei lumini ciudate țâșnind din vârful unui brad. El se îndreptă grabnic spre acele locuri urmat de garda sa și de muncitorii din împrejurimi care zăriseră, ca și el, fenomenul miraculos. Recunoscând în acest fenomen un semn divin, adunarea se reuni și jură să ridice un sanctuar destinat să adăpostească moaștele. Curând, o capelă se ridică pe aceste locuri sfinte, pe când locuințele se înmulțeau în jurul edificiului. Astfel a fost fondat orașul Thann ale cărui nume și arme mai amintesc încă de bradul de la originile sale.

Deci, aici, practica păgână a focului solstițial s-a văzut înglobată într-un context creștin. Scopul oficial al arderii celor trei brazi nu mai este acela al glorificării soarelui ci al venerării unui sfânt. Ori, se întâmplă ca sărbătoarea Sf. Thibaut să aibă loc pe 16 mai. Nu cu mult timp în urmă, enoriașii din Thann parcurgeau în procesiune străzile micului lor oraș și apoi se duceau unul câte unul pe pridvorul Colegialei să ofere devoțiunea lor moaștelor. Cu toate acestea, focul, cu alte cuvinte faza cea mai profană a sărbătorii, nu are loc decât în jurul datei de 30 iunie. Această dată, foarte apropiată de cea a solstițiului, ne confirmă faptul că arderea celor trei brazi exprima într-adevăr, la origine, o celebrare solară.

În timpurile începutului, în piața din Thann erau arși trei brazi adevărați. Dar, de aproximativ un secol, după cum atestă vechile fotografii, arborii au fost înlocuiți de imense torțe de 8 m. înălțime, compusă din șipci îndesate, de așchii. La căderea nopții, o mare mesă reunește mulțimea în interiorul Colegialei. Un cortegiu se formează la ieșirea din biserică, el parcurge străzile la lumina făcliilor. De îndată ce ajunge în piața unde mulțimea își manifestă nerăbdarea, o personalitate a orașului purcede la aprinderea torțelor. Acestea nu ard prea mult timp, căci pompierii reprimă focul cu ajutorul tunurilor de apă de îndată ce torțele amenință să se încingă prea tare, dar aceasta nu diminuează cu nimic bucuria mulțimii. Bucățile de lemn calcinat vor fi strânse de către locuitorii care le vor păstra în casele lor pentru a fi protejați de incendii. Astăzi, un foc de artificii detronează incendierea brazilor și îi reduce semnificația.

Flăcări și trandafiri

Valea Munster restrânge între flancurile sale muntoase cel mai spectaculos și cel mai vivace foc al Sf. Ioan. În acea după-amiază de sâmbătă (prima sâmbătă după 24 iunie) o anumită febrilitate domnește în sat: chemări nerăbdătoare, porți trântite, velomotoare ce demarează în trombă, toată tinerimea e în efervescentă. Iată că un băiat trece fofilându-se printre străduțe, pedalând de să-și piardă răsuflarea, nu altceva, și purtând pe portbagajul bicicletei sale un coș plin de trandafiri roșii. El se oprește acolo, la capătul străzii, în fața unei case cu paiantă și se pierde cu coșul lui

I-a venit mintea la cap.

Colecția DUMITRU IUGA

214

Pântr-o mândră din alt sat
Nu-mi dă mama de mâncat,
Pântru cé din satu meu
Îmi dă și nu mânânc eu.

Colecția AUGUSTIN BOTIȘ, Țara Lăpușului, 1978.

215

Țură tri și iară tri,
P'ângă poalele mândrii,
Țură, țură și țura
P'ângă poale la mândra.

216

Tri măi, tri și iară tri,
Eu am fo' de-acela om,
Tăt la mândra-n brață dorm.

217

Hai, țurai și tri și tri,
S-o-mburdat gardu mândrii,
Da' nu-i bai că s-o-mburdat -
Nu-i cine la rădicat.

218

Tri, tri, tri și iară tri,
Sări-o-aș sări, sări
Gardurile cele tri
Până la casa mândrii.

Colecția DUMITRU IUGA

219

Io la joc, mama la joc,
Mălaiu-i de joi pe foc;
De-a vini și sâmbăta
Nu știu copt a fi, or ba.

Colecția MIRCEA MARCEL LUPO, Ulmeni

220

Tu mândruță, mândruluță,
Fă-ți gurița fântănuță
Și buzele păhărele -
Eu să beu apă cu ele.

Colecția DUMITRU IUGA

221

Dragu-mi-i omuțu harnic,
I se șede de paharnic:
Pune păhărele rase
Și le joacă peste masă,
Pune păhărele pline
Și le joacă pre de mine.

Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus, 1983

222

Am o mândră bucălaie:
Când i sară-n pat se suie
Și se scoală la sfînt
Și zice că n-o durnit,
Se scoală la prânzu mare
Și cere iuti de mâncare.

223

Câtă horincă-am băut
Altu(l) n-o băut borcut -
N-o băut că n-o avut.

224

Cucu cântă,
Mierla plânge,
Vai, mândruță,
Cum te-aș strânge,
Da' ești tânără
Și-i plânge.

225

Unde joacă om frumos
Crește iarba-n loc pietros,
Unde joacă om urât
Se topește iarba-n rât.

226

Dragu-mi-i prunu cu prune
Și omu cu vorbe bune;
Mi-i urât păru cu pere
Și omu cu vorbe rele.

227

Dragă-mi-i mândruța-n joc
Când se leagănă cu foc:
Unde pune ea piciorul
Se aprinde jucătorul,
Unde-aruncă-un ochișor
Arde sufletul de dor.

228

Mândruță, de jelea ta
Mă toptesc ca cânepa.
Mândruță, de doru tău
Mă toptesc ca inu-n tău.

229

Hop, leliță, ochi bărnaci,
Neagră ești, da' bine-mi placi;
Hei, leliță, bditășiță,
Dă-mi oleacă de guriță.

imens în tindă. Urmărindu-l, surprindem, în treacăt, prin deschizătura ferestrelor, menajere punând la punct curățenia interiorului lor, sau adolescente care își îngrijesc cu mare atenție părul, în vederea sărbătorii.

Curtea mică în care pătrundem arată ca un tablou idilic. Așezate în cerc, în mijlocul unui fluviu de trandafiri roșii, femeii și fete își dau silința să coase florile pe borurile largi ale unor pălării. După ce au înțepat tija, ele fixează trandafirii în mici buchete de câte patru sau cinci fire, până când întreaga suprafață a pălăriei este acoperită. Sarcina e delicată și nu puține sunt suspinele care se scapă la dureroasele înțepături ale câte unui spin. Mamele supraveghează și controlează munca tinerelor fete, căci aceste insolite acoperăminte de pălării sunt destinate a împodobi capul fiilor lor în această seară când vor sări în foc. De fapt, umiditatea conservată în inima trandafirilor este aceea care, formând o zonă de răcire în jurul capului, vor proteja băieții de flăcările și de căldura intensă a jarului. Sute de trandafiri sunt necesari pentru confecționarea acestor pălării. Mai multe coșuri pline au fost deja descărcate aici. Fiecare tânără fată are grijă de pălăria cavalerului său și doar la sfârșitul după-amiezii, după ore și ore de muncă, ea va putea contempla opera sa și o va putea cântări, deoarece în final se atinge o greutate considerabilă.

De unde provine așadar această multitudine de trandafiri? De la țărani, firește, de la care tinerii îi vor culege. Dar, se întâmplă uneori ca, în ciuda donațiilor, florile să fie insuficiente. În acest caz, băieții și le vor procura prin mijloace proprii, mergând discret să devasteze ei înșiși grădinile, după legea tradițională a furturilor autorizate.

Splendidele pălării sunt gata acum și își așteaptă proprietarii. Se apropie ora cinei, fiecare se întoarce acasă, porți și ferestre se închid. Este ora misterios de calmă în care satul se concentrează în secret înaintea dezlănțuirii sărbătorii.

Din depărtare, un drapel tricolor fluturând în vârful unui catarg indică direcția de urmat pentru a ajunge la locul sărbătorii: trebuie apucat drumul care urcă prin spatele bisericii spre o colină de viță de vie și de pășune. La jumătatea pantei, în locul unde cărarea se lărgeste într-o platformă, se ridică rugul: o mulțime compactă de șapte metri înălțime din curmei de viță de vie. Recruții, ajutați de acoliții mai tineri, l-au ridicat. Chiar în centrul rugului se ascunde o sanie metalică animată cu lanțuri lungi ce vor fi trecute de o parte și de alta și care va servi pentru înțepirea jarului.

Puțin mai departe, catargul înalt de vreo 20 de metri oferă brizei anvergura drapelului său. Înfipt în pământ, este susținut puternic de o adevărată mreajă de stâlpi oblici. În vârful lui se înfige un mic brad, în timp ce la bază se pregătește jăratecul.

Ioan Nădișan: Vasile Timan din Rus

Soarele a apus în spatele munților. În sat se formează cortegiul și parvin deja frânturi de sunete. Recruții sunt deja acolo, impresionanți în ținuta lor de pânză groasă, încălțați cu cizme sau „jambiere”; un fular înnodat în jurul gâtului, le va servi pentru protejarea feței înainte de a se lansa în foc.

Admirabilele pălării de trandafiri roșii atârând, pentru moment, pe spatele lor, ies în relief ca niște pete stacojii pe nuanța kaki a cămășilor. Fiecare băiat poartă în mână o torță de lemn alb, lungă de un metru și a cărei vârf formează un căuș din resturi de câlți și fibre de lemn, unde focul se va consuma încet.

Aleșii (d'Melissa) sunt însoțiți de tinerele fete din clasa corespondentă. Se disting de departe cu trandafirul strecurat cu eleganță în plete și cu

Am o oaie brează -

Se uită noaptea pân leasă.

(vun7)

cămășile escoseze pe care le-au ales fiecare pentru a se îmbrăca. Cu fanfara în frunte, cortegiul se pune în mișcare. În urma unui grup de notabili, recruții merg în cupluri împreună cu partenerii lor. Pompierii în uniforme bleumarin, etalându-și căștile strălucitoare, închid marșul. Cortegiul parcurge mai întâi străzile principale ale satului, îngroșându-și rândurile pe traseu cu un public nerăbdător.

Ajunsă pe colină, tinerimea urcă mai întâi spre catarg pentru aprinderea solemnă a focului. Această onoare le revine fetelor. Se mai ghicesc încă siluetele lor care se estompează în albastrul nopții ce se lasă. Și, în această atmosferă stranie de răscruce între zi și noapte, pe neașteptate, țâșnește flacăra sacră. Dar, iată că se formează o coloană și, subit, pornesc în jos pe pantă tinerii, unul în spatele celuilalt, agitând cu putere torțele lor. Mulțimea îi urmărește cu privirea până când cercurile roșiate descrise de opaite se pierd în obscuritatea văii.

Acest parcurs de câteva minute nu mai reprezintă decât o formă simplificată a turului complet al colinei, efectuat acum câteva zeci de ani, pentru a imita traiectoria aparentă a astrului solar în jurul globului pământesc. Cursa sălbatică a tinerilor învârtindu-și torțele aprinse nu răspunde oare unei nevoi fiziologice, ba chiar psihologice, destinată fiind să-i facă apti pentru înfruntarea cu focul? Fără îndoială, deoarece alergarea nu doar relaxează mușchii și înmoaie brațele, ci, în plus, permite fiecăruia să conștientizeze propria-i putere și, totodată, limită. Exaltarea pe care o provoacă alergarea excită concurenții, le dă curaj și risipește teama surdă care, cu puțin înainte, îi mai chinuia încă.

În acest timp, adolescentele se înzestreză cu tăciuni pentru momentul în care vor merge să aprindă rugul cel mare. Pompierii sunt la locul lor, supraveghind arderea cu un ochi experimentat. Curmeiul de viță, uscat, tare, răsucit, întretesut, propagă flacăra cu rapiditate. E un foc vioi, care degajă foarte repede o căldură infernală. Mulțimea se retrage cu pași repezi fără a scăpa din ochi, nici măcar pentru un moment, flăcările înalte care scapătă din vatră.

De îndată ce focul se mai potolește puțin, pompierii apucă lanțurile și, la un ordin scurt al șefului lor, încep să tragă înspre pantă, scoțând strigăte de „hei-rup” răsunătoare. Rugul se clatină, pompierii continuă să tragă. Se bătaie, apoi se prăbușește trimițând spre cer jerbe de materie incandescentă. Jarul se întinde acum pe drumul gol pe mai bine de zece metri.

Iată momentul crucial pentru recruții care și-au potrivit deja pe capetele lor magnificele pălării cu trandafiri roșii și și-au acoperit fețele cu ajutorul fularelor. Purtătorul de drapel se avântă deja în foc. În salturi mari el se aruncă în flăcări. Doar drapelul care flutură deasupra jarului indică progresia și marchează reușita isprăvii sale.

Purtătorului de drapel, care este cel mai mare din clasă, i se cuvine una dintre misiunile cele mai periculoase, căci el este cel care trebuie să croiască drum

colegilor săi prin jar. Asistența fascinată îl aclamă cu strigăte puternice. Ceilalți îl urmează imediat, unul câte unul, cu pași grijulii. Ce spectacol impresionant să-i privești sărind în jar, săltând cu picioarele apropiate pe deasupra grămezilor de tăciune, învârtindu-și torțele în mijlocul acestei vrăji de foc și flăcări. La capătul cursei, ei cad câțiva metri mai departe în brațele pompierilor care-i înșfacă pentru a le frâna elanul. De trei ori concurenți trec prin foc. Cei mai mici cu un an, numiți Maielescher (semănătorii de mai), fac două ture. În ceea ce-i privește pe băieții de 16 ani, Helfmaielescher (ajutorul semănătorilor de mai), ei se aruncă pentru prima oară, dar nu au dreptul decât la o singură încercare. Grație acestui procedeu, fiecare tânăr din sat cunoaște, pe parcursul celor trei ani ce preced

Iuliu Pop: Danciu de la Poposală, Borșa

230

De popă și de bdirău
Nu mai zice lumea rău,
Da' de mândra și de mine
Nime nu mai zice bine.

231

Decât slugă la popa,
Mai bine să bat doba:
Popa-i sluga satului,
Doba-i a-Mpăratului.

232

Dragă-mi-i glaja cu bere
Și gurița mândrii mele,
Dragă-mi-i glaja plinuță
Și gura de la mândruță.

233

Sărutatu de om drag
Ajunge cât un iosag,
Sărutatu de urât -
Ăla te bagă-n pământ.

234

Frunză verde ca iarba
Am o mândră frumușă:
Că am avut doi purcei
Ș-o murit de spaima ei.

235

Mândru numa cizme are
Și se ține gazdă mare,
De-ar avé și cioareci noi
Nici n-ar mai grăi cu noi.

Una zice, alta face.

236

Frunză verde din izlaz
La mândra-i mare necaz
Că-i pestriță pe obraz!
Dacă eu m-oi îndura
Un sopon i-oi cumpăra,
Un sopon și-o ștergăriță
Să se șteargă de țărâțe.

237

Mândruța și-o făcut fală
Că am fost la ie asară:
Fost-o tata dracului
La urâta satului.

238

Râde mândru și se ține -
Sărăcia-l ține bine:
Vinu-i bun, vinarsu-i place,
Gazdă mare nu s-a face.

239

Frunzuliță de cireș
Are mândru opt cămeși:
Tri îs rupte, patru-s sparte,
Una nu se ține-n spate.
Da' cum să nu sie sparte
Că-o sărit garduri înalte.

240

Negru-i badea, ca sumanu,
Și mi-i drag ca măderanu;
Negru-i badea, ca corbu,
Și mi-i drag ca sufletu.

241

Bată-vă focu, grumazi,
Eu horesc, voi mă-ngânați.

242

Mie cetera mi-i dragă:
Când oi muri, mă petreacă
De-acasă până la groapă.

243

Ceteruca dragă-mi-i,
Gura și ochii mândrii:
Cum i-aș putea celui,
Pe o noapte, pe o zi
Și mi-or si cât oi trăi.

Colecția MARIA VLAD, Săliște de Sus.
De la Ileana Vlad, 25 ani, Mărișca
Tomoiagă, 38 ani, Maria Vlad, 36 ani, 1983.

244

*Strigături la jocul "Roata"
de pe Someș*

Foaie verde de cicoare,
Hai să prindem hora mare.

Foaie verde de trifoi,
Să jucăm doi câte doi.

satisfacerea serviciului militar, o creștere gradată a bravurii, ceea ce îi permite la ieșirea din această probă, să fie considerat de către săteni om împlinit. Tinerele fete rămân lângă jar, la plecare. Asistând de aproape la bravura colegilor lor, îndurând și ele căldura insuportabilă a focului, ele sunt cu atât mai sensibile la scopul și valoarea reală a ritualului.

Prezența fetelor în apropierea rugului amintește o emoționantă practică de odinioară. În întreaga provincie exista obiceiul ca logodnicii și tinerii căsătoriți să sară, mână în mână, peste tăciunii solstițiului. Gaj al iubirii, dovadă a fidelității reciproce, reușita saltului era resimțită ca o prevestire ce ar trebui să ghideze întreaga soartă a cuplului.

O dată ceremonia terminată, pe când tăciunii continuă să scuipe funarole, tinerimea exultantă coboară din nou în sat înălțând strigăte de victorie spre firmamentul înstelat. Mult timp noaptea va fi complicea râsetelor, cântecelor și dansurilor lor. Deoarece, cel de-al doilea act al ritualului, constă în efectuarea unui rond în piața Primăriei. La sunetul unui acordeon, tineri și tinere își dau mâna și se înlanțuie veseli într-un joc în cerc. Rotindu-se în sensul acelor de ceasornic, care este și acela al soarelui, acest cerc este o imitație a mișcării aparente a astrului. Deși acompaniați de o muzică decadentă în zilele noastre, acest cerc trebuie considerat moștenitorul unui veritabil dans sacru executat odinioară pentru a glorifica soarele. Din toată Alsacia, roata este singurul dans-calendar, cu caracter ceremonial încă viu. Rar vestigiu al trecutului, ea este cu atât mai prețioasă în ochii noștri astăzi.

(Din vol. „LA PAILLE ET LE FEU - Traditions vivantes d'Alsace“, Ed. Berger-Levrault, France).

Traducere **MIRELA DAN**

Ioan Nădișan: Femei din Suci de Jos

*Strig o fată din vecini
Ca s-o apăr de găini*

*Că de câne nu se teme
Numa de găini cu pene.
(Râma)*